

viam, nobis proveniant hæc (quod absit) ad perniciem, et ad damnationis cumulum, quæ tradita sunt in reparationem cum tanto desiderio æternæ salutis. Ad ultimum quæso ne sequaris ineptias de tripartito Christi corpore, non salem aut mel in eo admisceas, quod quidam voluerunt, nec aliud adjicias, nec subtrahas, sed totum ut Christus instituit, ita esse credas et intelligas; quatenus per hoc ille in nobis incorporatus maneat, sicut et nos in illo per hominem Deum quem assumpsit, cui juravit Deus Pater: *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchise-*

A dech (Psal. cvii; Hebr. vi, 7), et non secundum deliramenta quorundam. Idcirco apostolorum sequenda est traditio (II Cor. xi), ne unusquisque nostrum suam præsumat cœnam ad manducandum. Eorum itaque fides, eorum instituta sunt servanda. Quia ab omnibus vere communicantibus una exigitur fides, studium et sollicitudo consideratur, facta quærentur, ut semper hinc nos festini sequentes per charitatem, et per desiderium æternæ vitæ, transeamus ad æternam et perpetuam vitam. Vale, charissime, et diligenter te dilige.

S. PASCHASII RADBERTI

ABBATIS CORBEIENSIS

OPUSCULUM DE PARTU VIRGINIS.

(Apud Acherium, Spicilegii tomo I.)

MONITUM.

Opusculum de Partu Virginis an Hildefonsi Tolentani archiepiscopi, an Paschasii Radberti Corbeix abbatis esset, jam olim adlubiveram, cum primum Spicilegii tomum ederem in lucem. Verum noster Joannes Mabillonius eum certissimis argumentis Paschasii Radberti esse comprobavit. Visum est ea ipsa argumenta hic ascribere, quæ prædictum opusculum, quod nunc a me integrum profertur Radberto asseratur.

Franciscus Fevardentius, theologus Parisiensis, in Bibliotheca Patrum nonnulla Hildefonsi opuscula vulgavit; in his librum de *Virginitate sanctæ Mariæ contra tres infideles*, cujus hic Prologus: *Deus lumen verum, qui illuminas omnem hominem*, etc., et initium: *O domina mea atque dominatrix mea*, etc., cui libro alium Hildefonsi idem attributum subjecit de *perpetua virginitate S. Mariæ et de ejus parturitione*, cum hoc exordium: *Quamvis omnium Ecclesiarum virginitas beatæ et gloriæ genitricis Dei Mariæ sit decus*, etc. Primum librum esse Hildefonsi, posteriorem vero Radberti abbatis Corbeiensis, certissimis deprehendimus argumentis. Hildefonsus librum de *Virginitate testimoniis Veteris ac Novi Testamenti plenum edidit*, inquit Zixilanus; qui dicendi modus in priori libro evidenter non in posteriori apparet. Præterea Hildefonsus, auctore Juliano, librum de *Virginitate scripsit contra tres infideles*, et quidem contra *Jovinianum, Helvidium et Judæos*, quemadmodum ex Quiricii epistola, quæ præfixa est operibus Hildefonsi in ms. cod. manifestum est. Atqui Hildefonsus eosdem omnino infideles nominetenus in priore hocce libro interpellat et exagitat. In posteriore vero libro alius omnino quæstionis status: Patrum testimonia passim in confirmationem adducuntur, quos inter laudantur et citantur Gregorii Magni *Moralia*, Augustinus Hieronymus, Cyrillus, Alexandrinus, Petrus Ravennas, alique, quos ne salutet quidem in opere suo Hildefonsus. Denique magna est inter utrumque opus styli diversitas. Hildefonsus conglobatis synonymis adversarios urget; Radbertus

majori sententiarum gravitate, qui modus senem decebat, in posteriori libro procedit, opusque suum dedicat abbatissæ et sanctimonialibus B. Mariæ apud Suessionas, ubi educatus fuerat, quod ex operis inscriptione postea referenda patebit. Unde eas *matres et matronas charissimas sæpe appellat.*

Non ergo Hildefonsus, sed Radbertus posterioris istius libri auctor censendum est. Hujus tempore emersit controversia quædam inter catholicos de modo quo B. Maria Christum peperit. Eum naturali et communi cæterorum hominum via et lege natum asserebant nonnulli; alii contra, quos inter Radbertus, reclamabant. Quæstio ista in Germania orta est, uti docet Ratramnus, Corbeieusis monachus, Radberti sententiæ contrarius, in libello quem hoc de argumento composuit, et cuidam sibi ignoto (non proinde Radberto monasterii sui abbati) inscripsit. Ratramno respondere videtur Radbertus, fratrum nomine adversarios appellans his verbis: « Sed quia quorundam nunc fratrum rursus impudica quasi percunctando laborat temeritas, decrevi ad vos, matronæ Christi, de his scribere, quæ ipsi curiosius contra ejus pudicitiam, quam religiosius conantur explorare. » Et ut statum controversiæ intelligas: « Non dico, inquit, quod dicant virginitatem amisisse, quæ nesciens virum virgo concepit, virgo peperit, et virgo permansit; sed quia id ipsum quod consententur negant, dum dicunt eam communi lege naturæ puerperam liliam edidisse. »

Hinc apparet magna inter utrumque Hildefonsi et Radberti opus diversitas. Hildefonsus agit contra tres infideles; Radbertus adversus fratres. Hildefonsus arguit Helvidium et Judæos, virginitatem Deiparæ pernegantes. Radbertus catholicos theologos, eandem ipsius Deiparæ virginitatem admittentes, at non recte explicantes: ut qui Mariam dilatatis virginalibus claustris, Christum peperisse dicerent; quod certe jam voluerat Jovinianus, quem Hildefonsus impugnat. Radbertus opus suum in duos partitus est libros, sanctimonialibus Suessionensibus nuncu-

* Sæculi II, Act. SS. ord. S. Bened. in observat. ad Vitam S. Hildefonsi.

pato hac inscriptione, qualis in apographis Corbeiensibus reperitur: *Venerabili matronæ Christi una cum sacris virginibus Vesona* [legendum *Suessona*] *monastice degentibus P. R.* (id est *Paschasius Radbertus*) *monachorum omnium peripsema*, etc. Hanc inscriptionem si vidisset Fevardentius, Radberto sine dubio proprium ac germanum setum tribuisset. Post hæc sic liber incipit: *Quoniam omnium Ecclesiarum, etc.*, quæ in Bibliotheca PP. habentur ad medium usque libellum. Nam ab eo loco ubi legitur hæc nota *hic aliquid desideratur*, codices manu descripti ab editis omnino discrepant, substituuntque partem

A sermonis Hillefonso ascripti, qui inter editos *de Purificatione S. Mariæ* inscribitur; secundus vero Radberti liber est ipsa homilia quæ in impressis prædicto sermone subjicitur cum hoc exordio: *Inter sanctarum Scripturarum eloquia*, etc.

Hæc Mabillonius, quem cum Acherius exscriberet, oblitus est sui officii esse hic monere Radberti opus e veteri codice Corbeiensi esse descriptum, et cum altero ejusdem monasterii collatum. Quod uterque opinatur libros hosce duos missos esse ad virgines Suessione degentes, statim sub examen revocabimus.

LIBER PRIMUS.

PRÆFATIO.

Venerabili matronæ Christi, una cum sacris virginibus Vesona ^a monastice degentibus PASCHASII RABBERTUS, monachorum omnium peripsema.

Quæstionem, charissimæ, de partu beatæ Mariæ Virginis mihi nuper allatam vobis persolvere decrevi; quoniam vos eam plurimum amare non ambigo; ut ex hoc sciatis quantum jam, longe diu a puero vester alumnus, multo jam senio confectus.

Quamvis omnium Ecclesiarum virginitas beatæ et gloriosæ Genitricis Dei Mariæ sit decus, honor et forma virtutis, maxime tamen sanctimonialium virginum, quarum castitatis ejus specialius illustratur virtutibus, informatur exemplis, corroboratur et meritis. Unde sacratissimum ejus puerperium animo et corde devotissime venerari ac retexere, divini muneris est gratia. Propterea vero contra hæreticam pravitatem dimicare ac vincere opus est Spiritus sancti et virtus Altissimi, qui eam obumbravit; ut sine coitu viri, et sine ulla corruptione Dominum et hominem pareret, virgoque semper maneret. Pro qua jam olim beatum Hieronymum contra Helvidium hæreticum et contra ejus complices scripsisse legimus; quos ita debellavit ac devicit, ut deinceps usque ad præsens nihil recidivum ^b erroris contra eam surrexit.

1. Sed quia nunc quorundam fratrum rursus impudica quasi percunctando laborat temeritas, decrevi ad vos, matronæ Christi, de his scribere, quæ ipsi curiosius contra ejus pudicitiam, quam religiosius conantur explorare; explorando vero partum virginitatis ejus, et uterum pudicitæ, introducunt [ac si] peritissimi physiologi callide satis disputatione sua collusionem vitorum, in qua concurrunt plurima erroris discrimina.

2. Dicunt enim non aliter beatam Virginem Mariam parere potuisse, neque aliter debuisse quam

^a *Virginibus Vesona*. Acherius ad eum locum sic monet: *id est, Suessione*; atque eadem fuit doctissimi Mabillonii sententia, quippe qui legi voluerit *Suessona*. Nos ampliandum censemus: nam cum in Galliis fuerit, et quidem in Petragoricensi provincia, urbs *Vesona*, sive *Vesonna*, sive *Vesuna*, ut omnes geographorum filii norunt, nec quidquam ob stare videatur quominus ad virgines quasdam in illa urbe degentes scripserit Paschasius, ejus nomen retineri

B communi lege naturæ, et sicut mos est omnium feminarum, ut vera nativitas Christi dici possit. Alias autem, inquirunt, si non ita natus est ut cæteri nascuntur infantes, vera nativitas non est. Et ideo ne phantasia putetur, aut ne sicut aqua per alveum transisse, ita per uterum Virginis absque nascentis ordine natus credatur, pium est sentire, sic eum lege naturæ natum fuisse, quomodo nascuntur cæteri infantes, et eam sic peperisse sicut reliquæ pariunt mulieres.

O cæca pietas, quæ tam impie sentit de Maria Virgine, et cæca presumptio, quæ tam impie loquitur de Christo. Non dico quod dicant virginitatem amisisse, quæ nesciens virum Virgo concepit, Virgo peperit, et Virgo permansit; sed quia idipsum quod confitentur negant, dum dicunt eam communi lege naturæ puerperam filium edidisse. Quod si ita est ut astruunt et affirmant, quod absit, jam Maria virgo non est, Christus sub maledicto natus est, iræ filius de carne peccati, et ipsa quæ benedicta ab angelo prædicatur in maledictione adhuc permanens sub maledicto peperit. Alioquin quid est quod legem naturæ requirunt in Maria, ubi totum quidquid in ea fuit possedit Spiritus sanctus? quæ virtus Altissimi obumbravit? Quod si virtus Altissimi ab omni æstu peccati eam obumbravit, in conceptu et in partu sicut ab omni æstu libidinis libera fuit, ita et ab omni pressura maledictionis, non ex sese, sed ex virtute Altissimi immunis et aliena fuit. Quapropter cogitent et divinarum rerum jura, quia non ex natura rerum divinæ leges pendent, sed ex divinis legibus naturarum rerum leges manare probantur. Idcirco temerarium est asserere de Christo quod secundum communem legis naturam sit natus, qui non secundum usum naturæ in utero de carne Virginis est procreatus. Nam et ipsa lex naturæ, sub qua nunc mulieres posse arbitramur.

^b *Nihil recidivum*. In altero codice, *nihil residuum*, non omnino male. Infra voces *ac si* parenthesi includere libuit; atque idem aliis duobus locis fecimus, quod cum sensum turbarent, additæ viderentur a librario, ac e genere illo esse notarum, quarum usum nunc pauci norunt. Ne vero parentheses illæ aliquem fallerent, etiam asteriscos adjecimus.

conciunt et pariunt, ut ita dicam, vere non est lex naturæ quodammodo, sed maledictionis et culpæ; quoniam, nisi Adam et Eva primum peccassent in paradiso, nemo deinceps nasceretur sub culpa peccati. Et ideo ista commnis lex nascendi non naturæ est, sed corruptionis et vitii. Maria autem, quia benedicta culpam corruptionis non habuit, propterea Christum non in dolore neque sub corruptione genuit. Quod si ex corruptione aut cum dolore natus est Christus, jam ex maledicto natus est. De quo maledicto Genesis testatur quod dixerit Dominus Evæ: *Multiplicans, inquit, multiplicabo dolores tuos et conceptus tuos* (Gen. iii, 16). Pro quo Symmachus *afflictiones tuas* dixit. Origenes vero et Theodotion necnon et Septuaginta, *tristitias tuas* dixerunt, et *gemitus*. Ubi et Theodotion et Symmachus pro gemitibus ærumnas posuerunt, in quibus omnibus non lex naturæ designatur, ut isti physiologi volunt imperite satis, sed lex vindictæ multiplicatur, et augetur causa peccati, labores in partu, afflictiones, tristitiæ et ærumnæ atque gemitus. Pro quo in Hebræo habetur: *הרבה ארבה עצבותך דררך*.

Unde omnes quæ pariunt non ex natura primæ originis sic pariunt, sed ex vitio culpæ, et ex maledicto justæ vindictæ Dei. At vero benedicta et gloriosissima Virgo Maria, non dico quod non ex communi lege naturæ, verum etiam nec ex natura prima originis filium, neque ex semine viri, sed de Spiritu sancto ex sua carne divinitus procreatum, sine ulla vitiorum colluvione Deum et hominem profudit. Et ideo partus ejus non sic tractandus est ut cæteri nascuntur quoniam sicut doctor egregius Athanasius ait inter cætera in libello Fidei suæ (*lib. ix*) quem quasi sub dialogo edidit: *Incarnatus et Unigenitus secreto suo mysterio quod ipse novit*. Unde prosequitur: *Nostrum est, inquit, credere, et illius nosse*. Audiant quapropter quia solummodo illius est nosse quomodo conceptus, quomodo in utero conversatus, quomodo Verbum Deus et homo de virgine natus sit unus Christus: quia, ut ipse ait, *Deus Verbum totum suscipiens quod est hominis, ut homo sit, et assumptus homo totum accipiendo quod Dei est, utique Deus est*. Quod si ita est, ut iste confessus est, imo quia est, ubi, quæso, communis est lex in nascendo, ubi colluvio vitiorum? Nam Christus Deus, qui nunquam non fuit, ex quo homo factus est et assumptus in unitate personæ, semper mansit et permanet verus Deus et homo, non duo quidem ut esset alter Deus, et alter homo, sed unus idemque Deus et homo. Quamvis enim aliud per quod Deus, et aliud per quod homo, in utroque tamen unus Deus et homo, quia non fuit aliquando purus sine Deo conceptus vel natus homo. Sed quia conceptus est de Spiritu sancto ex virginea carne, et natus homo vere, mox ex ipsa conceptione ineffabili nativitate Deus verus processit, et natus est homo. Quomodo ergo commune dicitur quod est ineffabile? Vel quomodo non semper totus est verus Deus Christus, quicunque sine vero Deo nec

A conceptus est nec natus? Et ideo sicut clausis visceribus jure creditur conceptus, ita omnino et clauso utero natus. Nec enim illi accessit de homine impotentia quomodo nasceretur ex virgine, sicut nec aliquando ei accessit ne esset Deus et unus Christus, qui voluit sic nasci in unitate veri Dei et hominis, ut esset totum veritas quod nascebatur, et esset ineffabile prout nascebatur, atque totum credibile quod ex virgine nascebatur sine colluvione peccati, sicut ex nulla contagione primæ originis.

Quapropter audiant temerarii persecutores tanquam mysterii, et intelligant quod non sunt hæc humanitatis jura in nascendo, neque lex non dico damnatæ naturæ, verum etiam nec lex primæ originis ante peccatum, ut Deus et homo unus de virgine sic Christus nasceretur; quia, ut ait beatus Cyrillus in Epistola ad Nestorium, non est natus communis homo de sancta Virgine, quia in ipsa vulva virginis, ut ipse fatetur, utero virginali se Verbum cum carne conjunxit, et sustinuit generationem carnalem, quia carnis suæ nativitatem suam fecit, et qui in forma Dei fecit hominem, in forma servi factus est homo: sed utrumque Deus de potentia suscipiens, et utrumque homo de humilitate suscepti; ac per hoc talis partus non est communis lege naturæ, sed sicut mirabiliter conceptus, ita mirabiliter Deus et homo natus. Ergo non illum, ut cæteros adoptio filios Dei, fecit filium, sed divinitatis natura illum in proprium Dei Filium exaltavit, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen (*Philip. ii*), ut esset totus Dei Filius homo et Verbum, quia nunquam non fuit Dei Filius, qui sempiternus permanet unici genitoris unigenitus. Nunquam igitur ipse purus homo conceptus, neque natus sicut cæteri nascuntur infantes, ut ei ex adoptionis gratia aut ex emulamento virtutum prærogativa filii præstaretur; sed Dei Verbum, quia caro factum est, assumpsit hominem in se sine persona hominis, ut totus esset Christus proprius, non ex dono gratiæ renascendo ut cæteri, sed salva proprietate utriusque naturæ. Personam vero hominis ideo non assumpsit, sed tantum hominem, quia ipse persona tertia cum Patre et Spiritu in Trinitate Deus unus semper fuit. Idcirco jure quod habuit in æternitate personam non assumpsit, sed hominem in tempore antea quem non habuit, ita ut qui susceptus, et quod susceptum est, sicut ait beatus Augustinus in libro de Prædestinatione, una esset in Trinitate persona; quia, sicut ipse alibi ait, natus est de Patre Deus Verbum, natus est de matre Verbum caro factum, unus atque idem Deus Dei Filius natus ante sæcula, et natus in sæculo, et utraque nativitas unius est Filii Dei; ac per hoc Virgo Maria jure Dei Genitrix vocatur, quia genuit Deum et hominem. Verbum caro factum, non ut cæteri nascuntur infantes, aut ut ex dono gratiæ stant homines, sed, sicut beatus Gregorius ait in Moralibus, salva proprietate utriusque naturæ essentialiter in suam assumpsit personam hominem, per quod mirabile sacramentum et æternus ex Patre et tem-

poralis ex matre, unus idemque esset verus Dei hominisque filius; quoniam, sicut ipse ait in eisdem Moralibus, aliud est natos homines gratiam adoptionis per eum accipere, aliud unum singulariter per divinitatis potentiam Deum ex ipso conceptu prodisse.

Quapropter, quæso, cessent isti dicere sic eum esse natum ut cæteri nascuntur; quia non genuit eum virgo Dei Genitrix ex origine primæ prævaricationis ut renascatur, sed de Spiritu sancto ut Deus credatur, sine dolore et sine gemitu, sine molestia et ærumna, sine tristitia et afflictione, quoniam hæc omnia iustissime damnatæ carnis in prima origine retributiones sunt et vindictæ. At vero beata Maria licet ipsa de carne peccati sit nata et procreata, ipsaque quamvis caro peccati fuerit, non tunc jam quando præveniente Spiritu sancti gratia ab angelo præ omnibus mulieribus benedicta vocatur. *Spiritus sanctus, inquit, superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi* (Luc. 1, 35). Alioquin si non eodem Spiritu sancto sanctificata est et emundata, quomodo caro ejus non caro peccati fuit? et si caro ejus de massa primæ prævaricationis venit, quomodo Christus Verbum caro sine peccato fuit, qui de carne peccati carnem assumpsit, nisi quia ^a Verbum quod caro factum est eam primum obumbravit, in quam Spiritus sanctus supervenit et virtus Altissimi eam totam possedit? Propterea vere caro jam non caro peccati fuit; in qua Deus se totum infudit et Verbum quod caro factum est sine peccato ad nos venit, qui jure non solum legem naturæ vitiatæ in nascendo non tenuit, verum nec legem primæ originis quam haberent feminæ, si mandatum servasset mater omnium Eva in paradiso. Alias autem quomodo Spiritu sancto eam replente non sine originali peccato fuit, cujus etiam nativitas gloriosa catholica in omni Ecclesia Christi ab omnibus felix et beata prædicatur; enimvero si non beata esset et gloriosa, nequaquam ejus festivitas celebraretur ubique ab omnibus. Sed quia tam solemniter colitur, constat ex auctoritate Ecclesiæ quod nullis, quando nata est, subjacuit delictis, neque contraxit in utero sanctificata originale peccatum. Unde et si Jeremiæ dies atque Job maledicta pronuntiatur, dies, inquam, nativitatis eorum, dies tamen, quando inchoata est felix Mariæ nativitas, beata pronuntiatur, et colitur religiose satis. Quod si in peccato esset, jure maledicta diceretur, et gemebunda potius quam benedicta, quando nuntiatum est patri ejus quod nata esset in sæculo. Nunc autem quia universam

^a Nisi quia. E duabus lectionibus eam prætulimus quam Acherius in marginem ablegarat, cum edere maluisset non quia. Hic necessarium est lectorem monere, hic de Maria Virgine aliter scribi cum de Christi conceptione agitur, aliter, cum ejus nativitatis conditio describitur. Nam cum prius scripsisset Paschasius, Mariam et de carne peccati natam esse, et ipsam carnem peccati fuisse donec eam Spiritus sancti obumbratio emundaret, statim additur eam non solum nullis quando nata est subjacuisse delictis,

A benedictione sua beata Virgo Maria illustrat Ecclesiam, num merito sanctificata in Spiritu sancto colitur veneranda? Nullius igitur nativitas celebratur in mundo nisi Christi, et ejus atque beati Joannis. Sic et beata Virgo Maria, nisi in utero matris sanctificata esset, minime nativitas ejus colenda esset. Nunc autem quia ex auctoritate totius Ecclesiæ veneratur, constat eam ab omni originali peccato immunem fuisse, per quam non solum maledictio matris Evæ soluta est, verum etiam benedictio omnibus condonatur. Quod si præclara sacratissimæ Virginis nativitas universaliter tam sancta et tam gloriosa jure colitur et veneratur, quanto magis ipsa quando ab angelo jam gratia plena officiosissime salutatur? Nam cum dicit ei (Luc. 1, 28) ^B Ave, cæleste venerationis obsequium exhibet; cum autem dicit *Gratia plena*, ex integro iram expulsum ostendit, et restitutam gratiam declarat; cum dicit, *Benedicta tu*, fructum benedictionis demonstrat, quia quando Spiritus sanctus in eam advenit, totam defæcavit a sordibus virginem et decoxit, ut esset sanctior quam astra cæli. Porro quando virtus Altissimi totam eam obumbravit, statim ejus ^b in utero veniens Verbum, quod erat in principio sempiternum apud Patrem, ut caro fieret ex tempore et habitaret in nobis.

Audiant igitur novi disputatores et investigatores novi et inauditi partus; audiant et intelligant primum quia viri sunt, quomodo bene disputare queant de natura et sexu mulierum. Deinde recogitent, ut ^C qui naturam requirunt et communem legem nascendi, ubi totum divinum est et ineffabile, divina virtus quod operatur: *Generationem ejus, inquit, quis enarrabit?* (Isa. 53, 8.) Nam quis hoc loco pro impossibili accipitur; quia nemo sanctorum est, non dico divinam, verum etiam qui humanitatis ejus generationem ad liquidum queat enarrare, quamvis utraque omnes debeant credere? Hinc ergo colligitur quod superstitiosa sit istorum cunctatio et superflua disputatio, quia dicunt ostia ventris et vulvæ eum aperuisse, et colluvionem sanguinis et cæteri omnes, et secundarum spurcitas post se traxisse, in quibus omnibus gemitus et dolor multiplicatur, tristitia et ærumnæ augentur, ut nemo sine his pariat filium. Sed absit a cordibus fidelium ut tale aliquid ^D suspicentur de Maria virgine, quæ pro maledictione primæ originis benedictionem attulit mundo. Unde et ipsa si quidem, ut dixi, ab angelo benedicta prædicatur in mulieribus, et salutatur officiosissime ut mater Domini præ omnibus gloriosa, necnon et ab Eli-

sed ne in utero quidem materno originale peccatum contraxisse; deindeque, Spiritum sanctum, quando in eam advenit, defæcasse eam a sordibus et decoxisse. Nullus unquam scriptor, ut equidem existimo, magis ipse sibi adversatus est; an vero adeo turpis levitas Radberto ascribi queat, lectorem ut ex reliquo opere judicet, rogo.

^b Statim ejus. Sic emendavimus cum corrupte legeretur *factum ejus*, ac deinde voculam *ut*, quæ necessaria erat, ascripsimus.

sabeth in spiritu prophetiæ benedicta pronuntiatur, et benedictus fructus ventris ejus creditur et veneratur. Ergo in qua et per quam tanta benedictio effloruit et gratia manavit, non est credendum quod ejus puerperium doloribus et gemitibus more seminarum subjacuerit. Et quia beata Dei Genitrix tristitiis non subjacuit et ærumnis, libera ab omni maledictionis nævo fuit, quam Spiritus sanctus adimplevit et totam Domino dedicavit, quam virtus Altissimi obumbravit, et ex sanctificata carne virginis Verbum carnem assumpsit et cœnivit in unitate personæ. Et hoc est quod dicitur, Verbum caro factum est, non commistione naturæ, sed ex unitate personæ. Et ideo etiam de hac nativitate, ut dixi, jure dictum credimus: *Generationem ejus quis enarrabit?* Quia et ista ineffabilis est mira nativitas carnis, non sicut isti cœcutiunt communis ex lege naturæ, sed sacramento gratiæ. Nam quod nascitur Deus homo ex Virgine non est consuetudo, sed mysterium; non est natura, sed virtus, sed dignatio; non est ordo nascendi, sed potestas. Et ideo non est quod requirat humana sapientia in hac nativitate, nisi quia Verbum caro factum est et natus est ut voluit, vel quando et quomodo voluit. Alioquin quis capiat quod inauditum et ineffabile est, vel quid intelligentia carnis jure in eo requirit, ubi totum et divinum et incomprehensibile quod narratur? Ait namque Evangelista: *Generatio Christi sic erat (Matth. 1, 18)*. Utique generatio ista carnalis sic erat, de qua non dixit sic facta est; sed sic erat, quia Christi generatio erat apud Patrem ineffabilis, quando per hanc præscriptam et ineffabilem generatus est ex matre. Unde quod erat, utique semper erat. Et quod semper erat ex æternitate potuit fieri ex tempore; quidquid factum est in eo non mirabile.

Unde plurimum desipiunt, qui dicunt cum communi lege naturæ esse natum qui non ea lege constat esse conceptus; quoniam hæc lex nascendi, quæ nunc lex naturæ vocatur, ex vitio primæ damnationis est. Et ideo ait Apostolus: *Fuimus nos omnes aliquando filii iræ sicut et cæteri (Eph. 11, 3)*. Sed absit a fidelium cordibus ut ita Christus natus credatur filius iræ, sicut cæteri nascuntur in vitio corruptionis, de qua corruptione dolor et gemitus multiplicatur. Alias autem secundum carnem nec gemitus, nec dolor sine corruptione viscerum, nec corruptio sine dolore et gemitu: gemitus et corruptio in partu seminarum non nisi ex delicto et maledictione primæ originis veniunt. Unde interrogemus istos sequaces Helvidii hæretici, qui, etsi virginem eam non denegant permansisse, pudicitiam tamen commaculant et gratiam qua plena prædicatur, quando communi lege vitiatæ naturæ dicunt eam peperisse. Quod si ita peperit, ergo adhuc [ac si] in massa primæ damnationis contra angeli vocem maledictioni subjacuit, et Verbum Patris de carne peccati, quod absit, ut caro fieret hominem assumpsit. Sed quia contra fidem catholicam est sic sapere, beata Virgo plena gratia neque dolorem sensit, neque corruptionem visce-

rum pertulit, quia quantum aliena fuit a culpa, Spiritu sancto in ea cooperante et virtute Altissimi qua adumbrabatur, in tantum extranea a maledicto primæ damnationis, nec non et a gemitu et doloribus, quibus vexantur omnes filiæ Evæ cum pariunt. Unde Propheta in persona Christi ad Patrem: *Tu es, inquit, qui extraxisti me de ventre: spes mea ab uberibus matris meæ (Psal. xxi, 10)*. Ergo cum dicit, tu es qui extraxisti me, singularem suam declarat nativitatem, suavitatem de utero enixus. Alias autem, omnis qui de ventre matris venit ad lucem in mundo, non nisi nutu et operatione Dei procreatus venit. Christus autem de Virgine speciali et ineffabili quodam modo procreatus, absque vexatione matris ingressus est mundum. Et ideo pium est credere, quod non sicut cæteri, sed novo et admirabili ordine Deus et homo natus est in mundo. Hinc ergo est quod Jeremias testatur: *Faciet Dominus novum super terram; mulier circumdabit virum (Jer. xxxi, 22)*. Quod si utique novum fuit et admirabile quod virgo concepit sine semine et sine corruptione viri, vetustas esse non potuit in partu, et ideo nihilominus credendum quod simili modo, novo et admirabili ordine natus sit in mundo sine dolore, et sine gemitu, et sine ulla corruptione carnis. Et hinc est [ac si] pro gratiarum actione, quod speciali modo in psalmo, qui de ipso totus est, ad Patrem ait: *Tu es qui extraxisti me de ventre*, ac si patenter dicat: *Extraxisti me, quia non eo ordine sum egressus de utero ut cæteri nascuntur cum ingenti vexatione matris, sed novo egressu sine corruptione pudoris. Extraxisti me quidem de ventre matris, et non ego viscera corrupti integritatis. Et ne putarem phantasma fuisse, ut multi hæreticorum dixerunt, addidit: Spes mea ab uberibus matris meæ. Ergo ubi mater et ubera narratur, veritas carnis et non phantasma prædicatur, qui licet clauso utero sit natus, quem ipse sibi pervium fecit salvo sigillo pudoris, sicut et conceptus, tamen de carne Virginis procreatus est, et ideo uberibus jure lactatus commemoratur. Sic itaque totum factum est, ut fieret novum super terram quando Verbum caro factum est, vocatum est Emmanuel, quod est nobiscum Deus (Matth. 1, 23)*. Hic est itaque hortus ille conclusus in Canticis, fons signatus (Cant. iv): hortus siquidem conclusus, quia quando Deus ingressus est et eam incorruptam invenit; sed fons signatus permansit, quando Deus et homo natus est ex ea; nec tamen fontem pudoris aut sanguinis integritatem violavit. Nam sanguis et fons pudoris qui corruptus non fuit in conceptione proles ex coitu viri, non credo quod corrupti debuerit in nativitate, quod cruciationem matris et contaminationem honestatis habuerit. Hinc est sane quod Ecclesia ex auctoritate sanctorum Patrum canit de nativitate ejus: *Et gaudium matris habet*, inquit, *cum virginitate pudoris*. Ubi alii quam egregii viri emendarunt, cum virginitate honoris. Virginitatis autem honor permaximus est, si et virgo Deum pariat et hominem, et tamen ex homine nato nullis alligatur kakis si-

gillum pudoris. *Kakia* namque dicuntur Græce *vexationes*, quibus quam dire affligitur corpus et animus. Sed beata Maria nihil horum pertulit, quæ et gaudium habuit in fructu, et honorem in partu. Hinc quoque dicitur concepsisse Virgo et peperisse et permansisse. Æqua igitur conditione dicitur concepsisse ac peperisse, æqua et permansisse. Non enim in partu solent coire puerperæ cum viris, ut virgo tunc negetur virginitatem perdidisse, quando nullus est appetitus, neque ulla possibilitas cocundi, sed integritas commendatur virginis, et honor atque incorruptio carnis. Alioquin nos viri quia nescimus illius sexus naturam, interrogemus virgines, interrogemus æque et matronas conjugio copulatas. Virgines quidem, ut sciamus quid sit integritas carnis et sanguinis; conjugatas vero, si est ulla corruptio in partu aut dolor, nisi processerit sanguinis contaminatio et seminis susceptio. Non enim libenter vobis verecundiam incutimus, charissime, qui non sine magno pudore de his loquimur, sed eximie pietatis honor est vobis et decus virtutis, beatissimæ Virginis pudicitiam prædicare incorruptam et incontaminatam, et ab omni contagione primæ originis confiteri alienam. De qua si interrogemus virgines, norunt incorruptionis gratiam, sed nesciunt fecunditatem prolis. Si vero queramus apud conjugio dedicatas, sciunt qualem maledictionis Evæ pressuras et gemitus, sciunt et inter rerumnas et tristitias fecunditatem seminis, sed nesciunt integritatem virginitatis, nec in conceptu nec in partu. Beata vero Mater Domini in utroque virgo permansit, id est et in conceptu mater, et in partu virgo, quia in nullo horum contaminata reliquarum exemplo feminarum fuit, quæ nec Adam ad se admisit, nec ex Evæ colluvione filium suscepit, nec sub maledicto in doloribus et angustiis enixa Dominum peperit. Unde constat quia sicut clauso utero concepit, ita et clauso peperit, non communi lege naturæ vitiatæ et maledictionibus damnatæ, sed Spiritus sancti gratia, et virtute Altissimi qua legitur adumbrata.

At vero isti nisi quo possunt conantur astipulare Virginem in vitio peperisse, et pudicitie contumelias inferre. Unde assumunt illud ex Evangelio: *Cum impleti essent dies purgationes ejus, quod obtulerunt Jesum in Jerusalem ut sisterent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini: Quia omne masculinum adaperiens vulvam sanctum Domino vocabitur* (Luc. 11, 22, 23). Ecce, inquit, cum dicit completos dies purgationis ejus, ostendit evangelista legi naturæ eam subjacuisse, et sordibus coinquinatam fuisse, simul et Jesum vulvam matris aperuisse. Qui profecto temerarii assertores dum ita sentiunt, totum desipiunt et destruunt quod sanæ doctrinæ est, quod rudimenta fidei de Christo ecclesiis commendarunt, quod gratia Spiritus sancti in mysterio promulgavit. Non enim sic completi dies purgationis ejus dicuntur, quasi beata Virgo pur-

gatione egerit ullius delicti, quia peperit Dominum Jesum Christum de Spiritu sancto procreatum, sed quia ipsa sub rege erat, et Dominus Jesus Christus sub lege factus, factus de muliere, legis præcepta et instituta veterum in eo servantur jure ad tempus, quousque cessante lege gratia succederet. Et hæc est completio dierum secundum consuetudinem legis et non secundum necessitatem purificationis, quia beata et intemerata virginitas immaculata et incorrupta permansit, nullis coinquinata sordibus, nullis vexata Evæ cruciatibus. Non potest fieri, juxta angeli vocem qui gaudium universorum affert, ut ipse Christus tormenta in ortu suo matri attulerit. Inter angelorum excubias et laudes non credo quod matri gemitus et dolores tristitiasque Evæ contraxerit; et ideo alia erat purgatio illa feminarum, in qua purgabantur non minus delicta animarum quam et vitia corporum; et alia purgatio Mariæ, in qua non ob aliud quam pro mysterio consueto legis servatur, quia nullis egebat purgamentis quæ Deum de se omnium purificatorem genuit incarnatam. Porro completio dierum purgationis ejus nulla alia causa est quam expletio et consuetudo legis. Purgatio vero et separatio reliquarum feminarum multis ex causis est, in qua et vitia purgantur animarum et vitia corporum. Unde septem deputantur dies immundi, quibus sedere jubetur mulier in sanguine immundo, immundissima juxta dies separationis ejus, et triginta tres ut sedeat in sanguine puro. Omnibus tamen diebus istis mulier immunda erat et sordida multis ex vitiis, donec redintegraretur status totius corporis, et sanarentur corpora sanguisque cessaret a fervore vitiatæ; sicque emundatis sordibus, mulier divinis purgaretur hostiis et muneribus. Sed beata Maria non talibus eguit sacrificiis, quæ sanctam de se genuit hostiam, per quam mundus purgatus est. Nam quod dicit evangelista, *Quia omne masculinum, adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur*, non ideo dicit, ut nos cogat credere quod Christus vulvam matris aperuit, ut alii, sed ut doceret quod ideo sistunt eum Domino ut *facerent secundum consuetudinem legis pro eo; quia omne masculinum, adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur*, in mysterio legis et sacramento sacræ prævaricationis. Non enim evangelista hoc testimonium de lege ideo adhibuit, ut monstraret Christum vulvam virginis reserasse, sicut cæteri primogeniti, sed ut ostenderet eum sub lege factum, et de vulva virginis prodisse, non qui vocaretur tantum, sed qui esset essentialiter sanctus, cui jure patet omne clausum. Quod testimonium beatus Ambrosius exponens in Evangelio ait (*lib. 11, cap. 2 in Luc.*): « Non enim virilis coitus vulvæ virginis secreta reseravit, sed immaculatum semen inviolabili utero Spiritus sanctus infudit. Quod sane semen præfatus doctor non sic dicit infusum, ut aliunde sit quam ex carne Virginis et sanguine, neque ut Spiritus sanctus sementivum esse credatur carnis, ut Irenæus vult, sed per

* Non enim. Quæ sequuntur, de verbo existant apud Hildefontum serm. 1 de Purificatione.

hoc verbum Spiritus sancti operatio designatur. Deinde addidit : Solus enim per omnia ex natis de femina sanctus Dominus Jesus, qui terrenæ contagia corruptelæ immaculati partus novitate non senserit, et cœlesti maiestate depulerit. Et paulo post : Hic ergo, inquit, solus sibi aperuit vulvam ; nec mirum. Qui enim dixerat ad prophetam : *Priusquam te formarem in utero, novi te, et in vulva matris sanctificavi te (Jer. 1, 5)*. Qui ergo vulvam sanctificavit alienam, ut nasceretur propheta, hic est qui aperuit matris suæ vulvam, ut immaculatus exiret.

Quibus profecto verbis non mihi videtur sibi contrarius, aut cæteris doctoribus sanctis, quia dicit quod solus sibi aperuit vulvam. Aperuit siquidem sibi sua potentia mirabiliter, ut esset et pervium iter, ita ut virgineus clausus maneret uterus, sicut fuerunt januæ clausæ, et tamen per easdem ingressus est ad discipulos, sicut etiam sepulcrum signatum et clausum quando resurgens egressus est per illud ; hinc quoque alibi ipse ait :

Fit porta Christi pervia.
Referta plena gratia,
Transitque rex et permanet
Clausus....

Non hoc sic dicit ut intelligas quod contra se sentiat, sed sic utique ut plenissime cognoscas eum de utero et per uterum Virginis natum, quem ipse sibi fecit pervium, ac per hoc ipse sibi vulvam aperuit. Sibi quidem, quia vulva virginis licet clausa ei penetrabilis patuit, tamen cum enixus intraret mundum clausam reliquit et signatam sigillo pudoris. Omnino quia Deo nihil difficile est, eo quod, ut quidam ait, subditur omnis natura ejus imperiis, ritu solito ; idcirco constat eum absque ambiguo ita natum, ut esset secretum genitale matris et clausum, quod sibi ipse sua virtute fecit apertum. Alias autem, ipse solus sanctæ Ecclesiæ, quam sibi sponsam dedicavit ad generandos populos, aperuit vulvam virginitalis. De qua nimirum vulva David Propheta canit dicens : *Alienati sunt peccatores a vulva ; erraverunt ab utero ; locuti sunt falsa (Psal. LVII, 4)* ; personam hæreticorum declarans, qui alienantur a vulva integritatis Ecclesiæ ; quam sane immaculatam servare contendit Apostolus et virginem custodire, cum dicit : *Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo (II Cor. XI, 2)*. Cujus genitale secretum tunc aperuit, quando per aquam et Spiritum sanctum renascendi gratiam concessit. Cui propheta : *Lætare, inquit, sterilis quæ non parit, erumpe et clama quæ non parturis ; quoniam multi filii desertæ magis quam ejus quæ habet virum (Isa. LIV, 1)*. Unde et Anna in Cantico suo : *Donec sterilis, inquit, peperit plurimos ; et quæ multos habebat filios, infirmata est (I Reg. II, 5)*. Iste est ergo solus essentialiter sanctus, non per quem mater corrumpatur, sed per quem vulva reseretur Ecclesiæ, primogenitus ex multis fratribus. Quem in figura futuri mysterii per ora le-

Per ora legis. Forte priora : aut pia, ut in Ratione legitur cap. 6, non ita multo post particu-

gis a divinæ præscripta signabant in primogenitis suis. Non quod essent vere sancta, sed quia vocabantur ex mysterio legis. Alioquin si litteram sequimur, quomodo sanctus erat omnis masculus aperiens vulvam, cum multos sceleratissimos fuisse non lateat. Nunquid sanctus Achab, aut Joram, seu cæteri ? Nunquid pseudoprophetæ quos ad Eliæ preces ultor cœlestis injuriæ ignis absumpsit ? Non utique ; sed in sacramento futuræ præfigurationis vocabantur sancti cum non essent, donec veniret Christus essentialiter sanctus, qui et sponsæ suæ vulvam aperiret, fecunditatemque pariendi filios refunderet. Ipse namque Dominico dignus judicatus est obtutu ; cæteros omnes juxta legis seriem typum fuisse futuri nemo qui ambigat. Et ideo sistunt eum Domino, quoniam ipse est purgatio per resurrectionem octavi diei in Jerusalem, ut in eo condonetur et offeratur omnis adoptio filiorum Dei. In eo namque quod lex ait : *Omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur*, promittebatur Virginis partus vere sanctus, quia immaculatus, qui aperiret vulvam Ecclesiæ, ut in eo sanctificarentur reliqua omnia, et essent primogenita. Unde signanter angelus ad Mariam : *Et quod nascetur, inquit, ex te sanctum, vocabitur Filius Dei (Luc. II, 53)*. Non quod corruerit matrem nascendo, quam integram et inviolatam reliquit virginem, sed quia ex ea natus Deus homo aperuit Ecclesiæ vulvam, et in carne sua pervium sibi fecit iter, ita ut Virginis aulam clausam servaret, quatenus ex matre Virginem sibi duxisse sponsam ostenderet, quam tali tantoque fœdere nascendi virginem permansuram et immaculatam monstrabat.

Unde constat legaliter eum oblatum, sicut et circumcisum ; alioquin circumcissione non eguit, quia originale peccatum nullum traxit, quo delendus esset ipse Christus de populo suo nisi circumcideretur. Et tamen circumcisus est, quia volens sub lege fuit, ut eos qui sub lege erant redimeret, sicut et oblatum, ut nos qui rei eramus sacrificium Deo Patri in se offerret. Alias autem si ipse, quod absit, immundus esset ut matrem coinquinaret, quomodo nos emundaret in sua oblatione, et faceret hostiam Deo in odorem suavitatis ? Idcirco etsi ipse dolores nostros et infirmitates in se pertulit et portavit languores, absit ut matris pudorem ullis vexaverit injuriarum molestiis. Absit per quam omnis maledictio Evæ soluta est, ut ipsa in partu maledictionibus subjacuerit primæ damnationis. Absit ubi virtus nascitur, ut ibi tanta colluvio vitiorum credatur ; ubi gaudium omnium prædicatur, quod tanta tristitia et gemitus intervenerit ; inter angelorum discursus quod immunda septem diebus in sanguine immundo sederit. Ad quam si ita esset, nec pastores mane juxta legem, ut ita dicam, ingredi liceret ; nunc autem quia angelus eos evangelizandi gratia devotus invitat, veniunt et vident, inveniunt et intelligunt de Verbo lam negationis ubi legitur *sancti cum non essent*, adjecimus.

quod eis prædictum fuerat. Nequaquam igitur credendum quod invenerint Mariam in tantis spurci-
tiis, solam, multis miseris, ut assolent puerperæ,
consternatam et obvolutam; ad cuius partum multi-
tudo angelorum canit: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis* (Luc. 11, 14).
Ergo ubi et per quem tanta pax prædicatur, non
credo quod illæ ignominie immaculatæ matri conti-
gerint aut dolores carnis.

Sed et Magi venerabiliter deinceps intrant do-
mum, et inveniunt quod pastores inveniunt,
Mariam, Joseph et puerum; inveniunt non vexatam
doloribus, sed obsequentem puero; deinde proci-
dunt et adorant oblati muneribus quem cum ma-
tre inveniunt. Adorant, inquam, ejus primoge-
nitum. Primogenitum autem, non eum quem se-
quantur fratres, sed quem nullus antecedit. Quamvis
enim quidam voluerint potius unigenitum dici
debere quam primogenitum, tamen quia idioma
Scripturarum est quidquid primum aperit vulvam
primogenitum vocari, sanctificatumque esse Do-
mino, maluit Evangelista secundum eundem ritum
primogenitum quam unigenitum dicere, non quod
aperuit vulvam lege naturæ, ut mos est cæterarum
feminarum, sicut isti aiunt, sed quia ex ea natus
est tam primogenitus quam et unigenitus, lege di-
vina factus sub lege, ut per eum lex tota implere-
tur in spiritu et ad litteram. Nam et ipse primo-
genitus ex resurrectione appellatur ex multis fratri-
bus. Unde quia colligitur in specie genus, quam-
vis unigenitus dici posset per naturam, magis tamen
hic primogenitus debuit dici, ut esset indicium quod
jam in eo et per eum alii quam multi fratres colli-
gebantur filii Ecclesiæ per gratiam, cujus aperuit
vulvam. In Veteri quoque Testamento illis primo-
genita dabantur quam sæpe, qui Dei gratia prælecti
sunt, quorum non ex natura dignitas, sed ex gratia
meritum antefertur. Idcirco dicimus et nos quod
primogenitus hic significantius dicitur quam unige-
nitus, ut per eum omnes qui ex gratia colliguntur,
illi solummodo coadunati in cælestibus habeantur.
Hanc quippe figuram gerebant omnia illa primoge-
nita sub lege Domino consecrata. Et ideo justum
erat ex his omnibus primogenitis qui vulvam Do-
mino aperiebant, ut Dominus inter eos legaliter of-
ferretur, cujus formam illa omnia præferebant, ut
esset ipse primogenitus in omnibus primatum tenens.
Non qui vulvam vexaret matris, sed qui vulvam
aperiret Ecclesiæ. Hæc idcirco dixerim ut intelligat
prudens lector, quia primogenitum non sequentes
fratres faciunt, sed ideo certe primogenitus Christus
vocatur, quia omnes unigeniti, sicut ipse unigenitus
fuit matris, primogeniti dici queunt, non tamen
omnes primogeniti jure queunt unigeniti vocari. Ex
quo colligitur primogenitum eum vocari debere,
ante quem nullus et post quem nullus, et non eum
tantum quem fratres sequuntur. Jure igitur Christus
primogenitus appellatur ex virgine, non quod vulvam
vexaverit virginis et aulam reseraverit pudoris,

sed quia qui erat ab initio primogenitus totius crea-
turæ, natus est ex ea et ipse tam unigenitus quam
et primogenitus eo quo voluit modo, sine gemitu
et sine dolore parientis. Nam et de baptismo primo-
genitus recte vocatur, qui et in resurrectione primo-
genitus resurrexisset dicitur. In utraque tamen
natura et nativitate quamvis primogenitus dicatur,
jure unigenitus esse creditur, quoniam idem est ho-
minis et Dei Filius; non alius et alius, sed unus et
in utraque unus.

Quibus profecto catholicæ veritatis regulis hinc
inde patet sensus, quod nemo nisi hæreticus dicit
Christum non nisi communi lege naturæ natum,
neque aliter quam ut cæteri nascuntur infantes.
Quamvis enim præfatus doctor Hieronymus in eo
opere, quod contra Helvidium ex hoc egit, videatur
ei cessisse, et eo in loco ubi ait de hospitio vulvæ
novem mensium, et de vilitate nascendi quod ille
hæreticus insulando proposuerat, quasi indignum
esset divinæ majestati ad tantam dignationem se hu-
miliasse, ut inter viscera in utero versaretur Virgi-
nis, aut inter femora feminea nasceretur tam sor-
didus. Sic enim omnia in contrarium opponens
quasi hæreticus, ut destrueret fidei catholicæ verita-
tem. Cui e contrario egregius ille veritatis assertor
non cedendo, ut isti volunt, sed dignitatem glorio-
sissimæ humilitatis Dei amplius commendando ait;
quod quanto viliora et inhonestiora pro nobis illa
majestas divina suscepit aut sustinuit, tanto charius
nos redemit, et propensius honorandus est. Tali
namque sensu, etsi non eisdem verbis in quantum
recolo, eisdem respondens hæretico videtur beatæ
Virgini non infamiam ullius colluvionis, aut pœnam
peccati intulisse, sed dignationem divinam et exina-
nitionem immensam in forma servi reverenter satis
commendasse, non ut virginem vexatam a Domino
et exonoratam ostenderet, sed ut clementiam pii
Conditoris etiam hujusmodi hæreticis demonstraret.
Idcirco non cessit istis cum Helvidio errantibus, sed
corripuit ut discerent non infamare virginem, et
Deum non derogare in forma servi humilitatem.
Non enim pudicitiam ejus in aliquo læsam docet,
qui tantum in ejus laude triumphat, neque ad horam
cessit ejus adversariis, qui pro ea tantum et tandem
dimittebat verbi gladio. Cui Deus contra hostes ejus
tantam resistendi contulit gratiam, et revincendi
præbuit virtutem, ut nemo contra eum audeat in-
surgere.

Oro autem, sacratissimæ virgines Christi, ve-
stris intervenientibus meritis, ut qui illi tantam præ-
stitit dicendi peritiam et debellandi adversarios for-
titudinem, mihi quoque dare dignetur loquendi
gratiam, et quæ digna sunt huic mysterio aperire
in Spiritu veritatis, quatenus hinc inde per vos et
propter vos, o matronæ Christi, dignus inveniar
tantopere, qui meis nullis suffragor meritis, ut
apte defendere queam matris Domini mei pu-
dicitiam, et non sane credentibus pandere ve-

ritatem, ut respiscant et cessent jam ultra loqui falsitatem.

Dicunt autem quod non aliter natus dici queat Christus nisi æqua sorte naturæ ut cæteri; quasi æqua conditione in Scripturis divinis semper natiuitas esse dicatur, cum longe alia sit ista natiuitas omnium qua sub sorte maledictionis nascuntur, et alia si Eva non peccasset: quia ista sub maledicto est et ærumna; illa autem tota in flore benedictionis fructum afferret sine gemitu et dolore. Unde, quæso, saltem illam isti concedant natiuitatem Christo de Maria Virgine, qua nascerentur communi lege omnes si non peccasset Eva, quæ nunc natiuitas nota est soli Deo, et ignota forte hominibus; et non ascribant ei maledicta, gemitus, et ærumnas pro gaudio matri attulisse. Quæ tanto magis Virgo libera fuit a corruptione passionis, a dolore carnis, a sordibus ignominie, quanto gratia plena et incorrupta, quanto Spiritu sancto dedicata et virtute divina adumbrata. Habet enim Spiritus sanctus in se recessus suos, quibus modis dicatur natiuitas in Scripturis sacris, et quibus occultetur legibus sempernatis. Alia namque est natiuitas carnis de carne, alia Dei de Deo, et alia quarumlibet rerum innumerabilium. Et tamen eorum omnium non unus est modus nascendi, neque unus eorum ordo existendi, quamvis natiuitas in singulis æque dicatur quibus est iure attributum, ut nati de altero dicantur, ac per hoc quolibet modo de Maria Virgine Christus recte natus creditur, quia ex ea carnem assumpsit. Natiuitas vero ipsa quomodo ad nos exierit, utrumne ea conditione qua Eva peperisset si non peccasset, an gloriosus, quia Deum et hominem genuit et virgo permansit, quod illa non esset, neque reliquæ dum parentent, superflue quæritur. In quo opere nemo sanctorum voluit dubitare, sed catholica fide hoc certum omnes prædicant, quia nec in delicto concepit, nec in delicto et dolore cum corruptione peperit, neque Christus ex ea ullum peccatum traxit. Quod si ex ea peccatum non traxit, nec admisit, quia nullis cruciatibus in nascendo matris vexavit pudorem, neque in aliquo ejus commaculauit virginitatem.

Non dicimus itaque, ut aiunt, quod monstruose sit natus, sed sicut præsignatum est olim in prophetis, et traditum est nobis a sanctis Patribus, quod ipsa sit porta quæ ostensa est Ezechieli, de qua dicit: *Vidi portam in domo Domini, et hæc erat clausa; et vir non transiet per eam; quia Dominus Deus exercituum ingressus est per eam* (Ezech. XLIV, 2). De qua porta beatus Ambrosius in eodem hymno, de quo dixi, quem in honore sacratissimæ Virginis composuit: Fit porta, inquit, Christi peruia, referta plena gratia, transitque Rex et permanet clausa, ut fuit, per sæcula. Ergo cum dicit fit peruia, semetipsum exponit et ostendit transitum natiuitatis ejus; cum dicit permanet clausa, ostendit adimpletum quod erat in prophetis. Clausa igitur non diceretur, si in

aliquo læsa esset ejus integritas. Sed quia in nullo est violatus pudor virgineus, neque fons in aliquo resignatus, procul dubio patet sensus, quia clauso utero ad nos venit, sicut januis clausis ingressus est ad discipulos. Siquidem aspectus discipulorum utrumque tunc probavit, scilicet quod et fores clausæ essent, et quod Dominus per easdem introiens coram eis præsens astaret, sic et fides nostra utrumque de Christo certissimum tenet, quod et peruia fuerit ejus integritas nascente Domino ex ea, et tamen uterus non fuerit reseratus. Alioquin quomodo clausum dici potest permansisse quod violatum est? Aut quomodo sine dolore et sine gemitu puerpera peperit, si more cæterorum feminarum vexatis visceribus filium edidit? Et si ita patuit, ut aiunt, quomodo clausa permansit ut fuit antequam pareret? Nec enim januæ illæ penetrabiliores erant clausæ, quam uterus virginis incorruptus. Idcirco non abs re creditur ad nos Dominum sic exisse, ut natiuitas Christi de carne Virginis probaretur, et virgo nullis cruciatibus vexaretur.

Forte dicturi sunt isti, quod corpus jam incorruptibile et immortale exilius esset ad penetrandum quo vellet, quam esset prius antequam resurgeret. Nequaquam igitur hoc dicit quisque qui sane sapit: quia ex quo conceptus est homo, idem semper qui ante Deum fuit. Unde quando super undas æquoreas ambulavit ante passionem, non minus homo quam Deus fuit. Quod si ad naturam respicias rerum, aut corpus sine pondere vexit, aut undas sua potentia quo sustinerent a pondus corporis solidius, confirmavit. Et ideo, ut beatus Gregorius ait in homiliis suis (*Homil. xxvi*), Redemptoris nostri opera quæ ex semetipsis comprehendi nequaquam possunt, ex alia ejus operatione pensanda sunt, ut rebus mirabilibus fidem præbeant facta mirabiliora. Illud enim, inquit, corpus Domini intravit ad discipulos, januis clausis, quod videlicet ad humanos oculos per natiuitatem suam clauso exiit utero virginis. Deinde addit: Quid ergo mirum si clausis januis post resurrectionem suam in æternum jam victurus intravit, qui moriturus veniens non aperto utero virginis exiit? Ecce tantus talisque doctor et summus pontifex de hoc quid senserit, qui omnes ante se legerat tam Latinos quam et Græcos eximios tractatores. Ecce ex hoc uno quod nulli dubium esse credit, approbat quod forte dubium esse poterat. Nemo igitur qui sane sapit, de re multum dubia incertum aliquid affirmare contendit. Unde quia de illo corpore quod videri poterat, fides intuentium dubitabat dum fores cernebant clausas, magister veritatis ab eis omnem aufert dubietatem, cum eis manus et latus palpare et videre jubet. Ita et hic auctor egregius de hoc quod omnibus in commune certum esse credit, rem valde difficilem astruxit et firmavit, quod corpus Dominicum post resurrectionem januis clausis introierit, fueritque incor-

• *Quo sustinerent.* Ita emendauimus; nam corrupte legebatur *quo sustinere*.

ruptibile pari modo et palpabile. Tamen quolibet A pacto ingressus ex Evangelio ad discipulos januis clausis probatur, sicut et clauso utero virginis natus. Quod si natus sic per vulvam jure dici non potest, ut isti volunt, omnino nec ingressus per januas; et tamen ingressus ad eos convincitur, quando in medio eorum stetit legitur. Sicut et de sepulcro egressus signato monumento ^a monstratur, quando angelus revolvit lapidem et vacuum ostendit monumentum. Unde liquido constat, quod sicut saxum illud ostium ei pervium et penetrabile fuit, nec potuit cohibere vivum quem prius claudebat sub sigillo mortuum, ita et claustrum matricis atque genitale virginis cum esset clausum et signatum sigillo pudoris, cum impleti essent dies pariendi non potuit obstare partum integritas corporis, nec tamen eguit reserari, quia non oportuit ut esset tormentum ei qui erat honor matris et gaudium, quia Deo totum erat pervium in ea quidquid erat clausum, honor vero quia totum erat Deificum quod natum.....

Fateor plane quod non tanta materies disputandi valeat inveniri, cur signato sepulcro exierit, vel cur clausis januis introierit ad discipulos, quanta quod de Maria Virgine clauso exierit utero. In illis siquidem declaratur divina majestas, in hac autem monstratur divina dignatio, et secundum humili-

^a Signato monumento. Acherius ediderat *signatus*; idem scripserat *Deificum quo natum*, ubi reposuimus quod natum.

tatem debitus honor matris et reverentia pudoris.¹ Hinc quoque beatus Ambrosius hymnicis laudibus testatur (in hymno *in natali Domini*), quod claustrum pudoris permanserit, et vexilla virtutum in ea fulserint, in qua tota majestas Deitatis versatur, quousque plenitudo temporis advenit pariendi. Ergo in qua claustrum pudoris integrum permansit, nulla disruptio intervenit, nulla vexatio carnis, nulla foeditas diræ conditionis. Et in qua vexilla virtutum micarunt, nullum peccatum primæ originis ut cruciaretur, viguit. Fulserunt autem vexilla virtutum in illo sacro puerperio, quando virgo concepit sine semine, virgo peperit sine dolore et gemitu, et permansit virgo secunda prole. Hoc quippe est claustrum permanere pudoris, in nullo violatum esse genitale secretum quod ei fuit apertum. Non in conceptu, non in partu, non in ulla confusione parturitionis. Nam et Ecclesia Christi omnis tam Romana quam et Græca sic sua et divina fidenter canit auctoritate quod peperit Virgo sine dolore, quod permansit inviolata, quoniam eam in omnibus illæsam servavit Spiritus sanctus, ut virgo haberet filium, et servaretur ei honor tanto munere dignus, quanta sanctificatione uterus Deo fuerit dedicatus.

Explicit tomus de Partu Virginis Mariæ primus una cum sacris virginibus dedicatus.

idem scripserat *Deificum quo natum*, ubi reposuimus

LIBER SECUNDUS.

Inter sacrarum Scripturarum eloquia cavenda est C semper vana et superstitiosa intelligentia; quia sicut in proverbii legitur, *perversi difficile corriguntur; et stultorum infinitus est numerus* (Eccli. 1, 15). Et ideo quorundam fratrum temeritas, quia semel cœpit sacramenta divini muneris procaci disputatione commaculare, et mysterium sacri partus superflua inquisitione discutere, malunt cum hæreticis errare, quam cum catholicis quæ male sentiunt corrigere. Unde sibi quia rimas vanæ disputationis inveniunt, sentinam pravæ colluvionis ad submersionem animarum foetidam nimis in Ecclesiis introducunt, dum dicunt mendose Mariam Virginem naturali lege Dominum peperisse sicut reliquæ pariunt feminae, et non aliunde in partu incorruptam fuisse solummodo, nisi quia ex viri coitu non conceperit. De cuius incorruptione jam me supra satis in priori tomo dixisse credo. Sed quia isti nostris non acquiescunt dictis, pervicaci insultatione diffiniunt virginatatem non aliunde quam ex coitu viri corrumpi posse, neque corruptam vocari debere Mariam, licet juxta legem pepererit omnium seminarum, eo quod, iniqui, etsi viscera vel genitale secretum more cæterarum seminarum patuit ut nasceretur Christus, virginitas tamen corrumpi non potuit; propterea Dei

Genitrix sola virgo post partum et incorrupta fuit. Talibus igitur et hujusmodi vaniloquiis dum suas diffundunt nenas, sanctorum Patrum præmittunt auctoritatem, et commaculant catholicam fidem. Unde, quæso, quia nostra dedignantur audire, audiant beatum Augustinum, cui contradicere fas non est, de hac re in libro Eucheridii (*cap. 34*) inter cætera disputantem. Ait enim: Nihil humanæ naturæ in illa susceptione fas est dicere defuisse. Non qualis de utroque sexu nascitur per concupiscentiam carnis cum obligatione delicti, cujus reatus regeneratione diluitur, sed qualem de virgine nasci oportebat, quem fides matris non libido conceperat; quoniam si vel per nascentem corrumpetur ejus integritas, non jam ille de virgine nasceretur, eumque falso, quod absit, natum de Virgine Maria tota confiteatur Ecclesia, quæ imitans ejus matrem, quotidie parit membra ejus, et virgo est. De quo sane Opere ad Volusianum satis eleganter scribit, ad quem etiam librum nos legendum pro hoc remittit. Sed isti quia nec illum librum, nec hunc locum legere volunt, errant sua temeritate decepti. Alioquin, ut hic egregius doctor fatetur, si vel per nascentem corrumpetur integritas virginalis, non fas esset eam dicere virginem, corrupta a nascente virginitate. Et si cor-

rupta esset vel per nascentem, quomodo integra esset et illæsa virgo? Audiant itaque hic vaniloqui tantum doctorem, et respiscant, ne forte introducant per suam falsam assertionem Christum in delictis conceptum, et iniquitatibus natum. Quia et si de virgine non est natus, falsum est quod Ecclesia confitetur, ut hic ait: falsum et quod omnis Scriptura Novi ac Veteris Testamenti de illa testatur. Sed quia omnino virgo permansit, nullis pressa est a doloribus, in nullo corrupta fuit; et ideo non secundarum spurcicias traxit, non sanguinis fluxum emisit, non corruptiones viscerum infra extraque pertulit. Quod si talibus et hujuscemodi pateretur puerpera tormenta, procul dubio virgo non esset, quia virginalis integritas violata esset. Hinc Sedulius, rhetor Romanæ Ecclesiæ, in Paschali suo opere (cap. 3, init.) ait: Infans namque parvus ac maximus, membris scilicet exiguus, deitate præcelsus, per hospitalis templi sinceram defluens castitatem, non læsit corpus abscedens quod non læserat cum venisset. Quod si ita est, imo quia ita est, non ita natus est ut cæteri nascuntur corrupto corpore, sed illæsis visceribus Deus et homo natus est. Unde adhuc idem vere divinæ generationis hoc secretum testis virginis partus ostenditur, qui materni pudoris custos ingressus clausis visceribus conceptus est et creatus. Nihil ergo apertius dicere queunt, nihil manifestius hic sancti doctores de partu Virginis, quod integra virgo clausaque permanserit, ut fuit antequam pareret, quod omnino non esset si in partu, more cæterarum seminarum, corruptioni subjaceret. Nulla igitur virgo hujuscemodi subjacet passionibus; et ideo vere virgo, quia integra et incorrupta est, jure dicitur. Sic et beata Dei Genitrix ut vere virgo dicatur dum parit, ex toto recte clausa more virginum et incorrupta creditur. Quod si non ita maneret incontaminata ut reliquæ virgines, vere virgo non esset. Quod ut ostenderet David propheta, vaticinans de ea satis congruo exemplo ita ait: *Descendit sicut pluvia in vellus, et sicut stillicidia stillantia super terram (Psal. LXXI, 6)*. Quem versum Cassiodorus senator in Expositione psalmorum pertractans, vellus sacratissimam Virginem Mariam intellegit detonsam ex ovibus Israel; pluviam vero divinitatem Verbi comparat, quia sicut pluvia in vellus cum summo silentio venit, ita perfudit ac replevit virgineum corpus, et possedit virgineam mentem. Miro itaque modo miroque comparationis exemplo

A firmavit vaticinando descensionis ejus in uterum virginis adventum, quia sicut pluvia integrum et involatum perfundit vellus, ita et divinitas Verbi incontaminatam et illæsam servavit virginem. Integram quidem eam invenit et incorruptam, quando descendit sicut pluvia in vellus, et ingressus est virginea viscera, descendit autem et sicut stillicidia stillantia super terram. Unde idem Propheta in duabus istis prophetiæ sententiis perfectam Christi incarnationem explanat. Per stillicidia namque terram germinare cernimus, ex qua ad infusionem et ad humorem pluviam omne virgultum agri germinatur, et omnis terræ viror nascitur. Sic et divinitas Verbi descendens in Mariam sicut stillicidia super terram, germinare eam fecit germen vitæ; et non aliunde quam ex seipsa idem de carne virginis per infusionem divinæ majestatis. Et ideo æque quod natum est ex ea divinum et humanum fuit, ita ut ex Maria neque divinitas Verbi nata credatur sine homine, neque homo sine Verbo, quia Verbum caro factum est, ac per hoc Deus et homo unus est Christus. Porro per pluviam quæ descendit in vellus, non germinandi naturam expressit ex vellere, sed modum nascendi ex virgine. Nam pluvia sereno tempore quando perfundit vellus æque ad ingressum servat integritatem ejus, æque ad egressum quando refunditur, quia in nullo a pluvia velleris integritas violatur. Sic quippe de Maria Virgine præfatus ille cælestis orator sentit, sicque confitetur quod nec ad ingressum Filii Dei sit corrupta, nec ad egressum violata, sed in omnibus plena gratia, integra et illæsa est servata; nec cum ingreditur, uterum aut viscera corrumpuntur, nec cum evacuat, reserantur. Manet quidem genitale secretum, sed clausum et immaculatum; evacuat uterus, ut vellus a pluvia, sed non quassantur viscera. Duabus itaque istis sententiis, ut præfatus doctor insinuat, Spiritus sanctus voluit declarare quod demum Isaias de Christo testatur, dicens: *Quomodo descendit imber et nix de celo, et illuc ultra non revertitur, sed inebriat terram et infundit eam, et germinare eam facit; sic erit Verbum quod egredietur de ore meo. Non revertetur ad me vacuum, sed faciet quæcumque volui: et prosperabitur in his ad quæ misi illud*. Ecce quid per pluviam David voluerit significare, et quid per stillicidia, profecto Spiritus sancti infusionem, et Verbi divinitatem.

^a Nullis pressa est. Sic Acherius ipse legi debere conjecit, cum in codicibus suis reperisset *passa est*.